

Tomasz Michalewski
Uniwersytet Opolski

O REGIONALIZMIE WYBRANE ASPEKTY

Pojęcia takie jak „region”, „regionalizm”, „mała ojczyzna”, „dziedzictwo”, „tradycja regionalna”, „kultura regionalna” itp. – pojawiają się często, chociaż zwykle zostają jedynie pięknymi hasłami, kryjąc w sobie niezwykle bogate treści.

Termin „region” bywa rozumiany nie tylko w znaczeniu terytorialnym, ale także jako obraz czy wyobrażenie stającej się na mocy obiektywnych czynników przestrzeni społecznej, w której toczy się życie w różnych obszarach rzeczywistości¹. Specyfika danego regionu, naturalne bogactwo ziemi, na której przyszło mieszkać pewnej grupie, która dla własnego dobra i bezpieczeństwa tworzyła wspólnoty, społeczności lokalne, pomagając sobie wzajemnie, wymieniając się twórcami pracy, mając lokalny język, lokalną kuchnię, ubiór, wyroby rzemieślnicze i artystyczne, oraz poglądy, wierzenia i normy. Bezpieczna, wewnętrznie spójna tradycja pokoleń, stanowiła ważny czynnik więzi regionalnej i narodowej. I nadal jest podobnie. Tak w ciągu wieków kształtowały się, na przykład, w Polsce różne grupy kulturowe: Ślązaków, Podhalan, Kurpiów, czy Mazurów, które nadal tworzą rodzimą kulturę materialną i duchową. Dzieje się tak, ponieważ – jak uważa Stefania Skwarczyńska:

zbiorowiska kultur regionalnych [...] podsycają wysiłki twórcze samą atmosferą regionu [...], stają się pełną napięcia atmosferą wychowawczą. Region w swej kulturotwórczej ekspansji ma jakoby większą władzę kształtowania wartości, urabiania kulturotwórczych jednostek przez ciepło rodzimości, która jednostki ogarnia, przez udostępnienie jakoby przeżyciom jednostek tego, co, będąc wielkie i wartościowe, jest zarazem bliskie przez stawianie w przeżyciu w pewną bezpośredniość dorobku przeszłości z tkwiącymi w człowieku możliwościami twórczymi².

¹ W. Świątkiewicz, *Region i regionalizm w perspektywie antropocentrycznego paradygmatu kultury* [w:] *Regionalizm polski u progu XXI wieku*, red. S. Bednarek, Ciechanów 1994, s. 25.

² *Regionalizm w nauczaniu języka polskiego w szkole średniej. Zbiór prac*, red. E. Rosner, Warszawa 1975, s. 6–7.

Wróćmy jednak do źródeł terminu „region”. Szukać go należy w łacińskim rzeczowniku *regio*, wyrazu wieloznacznego, odnoszącego się do: kierunku, położenia, granicy, linii granicznej, obszaru ziemi, terytorium kraju, dzielnicy miasta³. Już w starożytności rozróżniano regiony, a termin ten znany był rzymskiemu prawu i literaturze. Aurelius Sextus Victor w *Origo gentis romanae* (V wiek n.e.) stosuje go w kontekście słownym: „nam coniugam in familiam dilatum est, familiam in gentem, gens in cmtatem, civitas in provinciam, provincia in regionem”. Pierwotny zakres hasła „region” odnosił się więc do podziału terytorialnego i jako teren administracyjny stosowany jest też współcześnie, mówimy na przykład: region krakowski, region kaszubski, region cieszyński⁴.

Z wielu definicji tego terminu na większą uwagę zasługuje określenie zaproponowane przez Stanisława Ossowskiego – socjologa i filozofa. Wyróżnia on trzy znaczenia pojęcia „region”: geograficzne, socjologiczne oraz socjologiczno-polityczne. Pod pojęciem regionu w znaczeniu geograficznym rozumie „jednostkę geograficzną wyodrębnioną na podstawie cech terenu lub kryteriów gospodarczych”⁵. Region, rozumiany w sensie socjologicznym, jest korelatem regionalnej zbiorowości, stanowiącej – jak przypuszcza autor:

składnik szerszej zbiorowości, przy czym tą szerszą zbiorowością może być zarówno naród, jak i inna zbiorowość regionalna (regiony w regionach, wielkie i małe regiony). [...] a regionalna zbiorowość to zbiorowość terytorialna, która ma w większym lub w mniejszym stopniu poczucie swojej odrębności, ale nie uważa się za naród; inaczej mówiąc, członkowie jej nie próbują przypisać swej zbiorowości atrybutów narodu. Zazwyczaj taka zbiorowość stanowi składnik jakiejś zbiorowości narodowej. Członkowie zbiorowości regionalnej [...] mogą się czuć równocześnie patriotami swego regionu i patriotami ojczyzny narodowej. W bardziej zapadłych stronach Europy albo na niektórych pograniczach skomplikowanej historii bywa wszakże i tak, że mieszkańcy nie sięgają poza więź regionalną, nie posiadając [...] poczucia narodowego⁶.

O regionie w sensie socjologiczno-politycznym mówimy wówczas, gdy „bardzo silne poczucie odrębności regionalnej połączone jest z antagonizmem względem państwa, w którego skład wchodzi ów region, z tendencjami separatystycznymi, z ideologią, która zawiera także postulaty polityczne. Przywódcy takiej zbiorowości starają się zastosować wzór

³ M. Plezia, *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1974, s. 495–496.

⁴ *Regionalizm w nauczaniu...*, s. 5.

⁵ S. Ossowski, *Zagadnienia więzi regionalnej i więzi narodowej na Śląsku Opolskim [w:] tegoż, Z zagadnień psychologii społecznej*, Warszawa 1967, s. 252 (*Dziela*, T. 3).

⁶ Tamże.

zbiorowości narodowej i podejmują walkę według wzorów walki o wyzwolenie narodowe”⁷.

Słowem pochodnym od „region” jest regionalizm, pojęcie także wieloznaczne, odnoszące się zarówno do przeszłości, jak i terażniejszości, gdyż regionalizm ewoluuje, chociaż różne czynniki mogą ów proces przyspieszać lub spowolniać.

Regionalizm – zauważa Edward Chudziński – jest przedmiotem szczegółowego zainteresowania od chwili, kiedy ta idea pojawiła się w nowożytnej formule, czyli w dobie pozytywizmu. Dowodem na to jest udział ludzi z różnych krajów w kreowaniu i propagowaniu regionalizmu. Tak było we Francji, uznawanej za kolebkę ruchu regionalistycznego w Europie; tu na miano *animateur des provinces* zasłużył sobie Charles Brun. W Polsce, luminarze nauki wsparli swoim autorytetem *Program regionalizmu polskiego z roku 1926*. Świadczą o tym podpisy pod owym dokumentem uczonych tej miary, m.in. co Franciszek Bujak, Jan Czarnocki, Jan Stanisław Bystroń, Stanisław Arnold, Kazimierz Nitsch, Witold Doroszewski, Konrad Górski, Stanisław Lorentz, Adolf Chybiński. Nigdy później nie udało się już pozyskać dla idei regionalizmu tylu wybitnych reprezentantów świata nauki⁸.

Regionalizm jest zjawiskiem naturalnym i nie stanowi szczególnej właściwości kultury początku XXI wieku. W swych wcześniejszych formach charakteryzowało go zamykanie się w sobie, przechowywanie wartości własnej kultury i wspólnoty. Wyrastał z ochrony własnej tożsamości przed „gwałtem symbolicznym”, dokonywanym przez obcych w sensie kulturowym, z obrony budzącej się coraz wyraźniej świadomości narodowej, trudnej do pogodzenia z utratą suwerennej państwowości i podziałem terytorium narodowego między obce państwa⁹. „Regionalizm jest tak stary jak człowiek, jego odczucia i tęsknoty, jego związek z ziemią”¹⁰. „Ten związek duchowy człowieka z krajem rodzinnym, który go łączy tysiącem uczuciowych nici z całością tego, wśród czego człowiek wzrósł, z czym się duchowo od dziecka zespolił, jest zjawiskiem ludzkim i wiecznotrwałym”¹¹ pisał Juliusz Nowak-Dłużewski mając na uwadze głęboko odczuwaną potrzebę zakorzenienia człowieka w glebie kultury rodzimej, a jest to ważnym warunkiem wszechstronnego rozwoju osobowości. To tu, blisko domu rodzinnego, człowiek czuje się najpewniej: o symbolice domu i ziemi pisano już wiele razy, wszak słowa te najczęściej symbolizują ojczyznę.

⁷ Tamże.

⁸ E. Chudziński, *Od redaktora*, „Małopolska”, T. 12: 2010, s. 5.

⁹ H. Skorowski, *Antropologiczno-etyczne aspekty regionalizmu*, Warszawa 1990, s. 13.

¹⁰ J. Nowak-Dłużewski, *U źródeł regionalizmu* [w:] tegoż, *Z historii polskiej literatury i kultury*, Warszawa 1967, s. 212.

¹¹ Tamże, s. 210.

W kontekście narodowościowym pojęcie regionalizmu zostało zdefiniowane przez głównego propagatora polskiego regionalizmu – Aleksandra Patkowskiego, następująco:

Regionalizm wysuwa hasło odrodzenia wartości rasowych polskich, wzmożenie poczucia przynależności terytorialnych przez podejmowanie zbiorowego wysiłku ugrupowań osiadłych na danym terytorium; hasło organizacji pracy, koordynowania inicjatywy, twórczego i aktywnego stosunku wobec zjawisk zachodzących w najbliższym otoczeniu. Przez wszechstronne poznanie ziemi i człowieka regionalizm budzić ma zmysł organizacyjny, dar inicjatywy, umacniać dyscyplinę, egzekutywy, szerzyć zamiłowanie do konstrukcji i konkretności, wskrzeszać słowem energię narodową, umocnić ją wolą ciągłości i konsekwencji czynu¹².

Autor powyższych słów dość konkretnie określił, iż regionalizm jest drogą wymagającą ogromnego wysiłku i wewnętrznej dyscypliny, aby mógł w sposób harmonijny przebiegać, dając narodowi siłę przetrwania w ciężkich chwilach.

Wojciech Świątkiewicz zwraca uwagę, iż tak pojmowany regionalizm jest kulturowo „odwzorowanym”, legitymizowanym przez tradycję działaniem na rzecz obrony i upowszechniania wartości kultury regionalnej w kontekście kultury narodowej i uniwersalnej. Na tym tle możliwe jest rozpatrywanie regionalizmu w odniesieniu do wartości wpisanych w właściwości tej kultury sięgając jej obszaru uniwersalności¹³.

W okresie międzywojnia pojęcie regionalizmu zyskało sobie prawo obywatelstwa w polskiej dydaktyce szkolnej. Sprawami tymi zajmowali się wówczas: czołowy teoretyk i ideolog regionalizmu, wspomniany już – Aleksander Patkowski – między innymi redaktor „Ziemi” (miesięcznika krajoznawczego), Jan Zygmunt Jakubowski – profesor Uniwersytetu Warszawskiego, profesor Stefania Skwarczyńska i inni.

Po II wojnie światowej regionalizm zaczął się odradzać w oparciu o wcześniejsze wzory i doświadczenia. Jednak nowa rzeczywistość spowodowała różne jego metamorfozy jako następstwo przemian politycznych w kraju. Periodyzacja jego powojennej historii ściśle pokrywa się z okresami dziejów Polski. System polityczny państwa w sposób decydujący wpływał na losy ruchu regionalnego, w latach 1951–1956 wyraźny był nawet czasowy jego zanik. Odradzenie się tego zjawiska w późniejszych latach, bądź hamowanie jego aktywności, wskazywało na istnienie prostej zależności między polityką państwa i działalnością organizacji regionalnych. Czynniki państwowe bardzo wąsko i utylitarnie traktowały rolę mecenasa i sponsora, co wynikało

¹² A. Patkowski, *Idee przewodnie regionalizmu*, „Przegląd Współczesny” 1924, nr 30, s. 11.

¹³ W. Świątkiewicz, dz. cyt., s. 27.

z motywów ideologicznych¹⁴. Po wojnie w rozwijanie ruchu regionalnego angażowali się znani literaci m.in.: Antoni Olcha (*Lustra potoku*) i Józef Ozga-Michalski (*Sowizdrzał Świętokrzyski*), również etnografowie i dialektolodzy: Hieronim Łopaciński – także historyk i bibliofil, Izidor Gulgowski – pisarz i etnograf, Adam Chętnik – działacz społeczny i podróżnik, Seweryn Udziela – jeden z twórców Muzeum Etnograficznego w Krakowie, Jan Zaremba – badacz gwary żywieckiej i języka Serbołużyczan oraz inni¹⁵.

Realizowanie założeń regionalizmu w powojennej Polsce było obowiązkiem „stanu” nauczycielskiego, duch regionalizmu silnie i głęboko utwierdzał się w świadomości ogromnej rzeszy nauczycieli. Pozostał w niej nawet wówczas, gdy z programów szkolnych praktycznie był już „wymazany”. Nauczyciele przenieśli swoją działalność, głównie po roku 1956, do stowarzyszeń regionalnych i krajoznawczych, w których do dzisiaj są najliczniejszą grupą zawodową. Przy nieco sprzyjających warunkach, jak np. podczas Milenium Chrztu Polski, podejmowali zadania w zakresie edukacji historycznej, tworzeniu izb i muzeów regionalnych. Byli autorami publikacji na temat swych miejscowości, pisali o ich historii, dziedzictwie kulturowym. Prowadzili koła zainteresowań krajoznawczych czy naukowe koła historyczne¹⁶. Polski ruch regionalny w dawniejszych latach można było uznać za aktywny, dynamiczny, reformatorski zarówno w znaczeniu podmiotowym, jak i przedmiotowym.

Obecnie sprawa regionalizmu nabiera specyficznego znaczenia. Jak twierdzi P. Kwiatkowski, w wymiarze jednostkowym oznacza on postawę wobec „małej ojczyzny”, „ojczyzny prywatnej”, z którą człowiek jest związany bezpośrednimi przeżyciami i nawykami: „Postawa regionalistyczna zakłada związek między jednostką/zbiorowością a terytorium”¹⁷. Regionalizm oznacza tu „przywiązanie do własnej ziemi i przekonanie, że ziemia ta posiada pozytywnie oceniane właściwości, które odróżniają ją od innych terytoriów ojczyzny narodowej; przekonanie, że społeczność zamieszkująca tę ziemię tworzy lub stworzyła w przeszłości określone wartości, które wchodzą w skład własnej oryginalnej kultury; poczucie identyfikacji z tą zbiorowością i jej kulturą, pragnienie, aby przywiązanie do ziemi rodzinnej i pozytywną ocenę jej walorów oraz

¹⁴ S. Dąbrowski, *Regionalizm z perspektywy historycznej* [w:] *Regionalizm Polski. (Przeszość i teraźniejszość). Materiały i komunikaty ogłoszone na konferencji naukowej 15–17 września 1989 r.*, red. C. Niedzielski, Ciechanów 1990, s. 6.

¹⁵ T. Aleksander, *Główne formy współczesnego regionalizmu w Polsce* [w:] *W klimacie śląskiej humanistyki. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi doktorowi hab. Franciszkowi A. Markowi w pięćdziesięciolecie pracy dydaktycznej i naukowej*, red. J. Kwiatek, E. Sapia-Drewniak, Opole 2001, s. 28 i 29.

¹⁶ A. J. Omelaniuk, *Regionalizm w Polsce na przełomie tysiącleci*, Wrocław – Gorzów Wielkopolski 2002, s. 82.

¹⁷ Cyt. za: R. Kantor, *Narodotwórczy i kulturotwórczy charakter regionalnych organizacji podhalańskich*, „*Studia Etnologiczne i Antropologiczne*”, T. 2: 1999, s. 299–300.

identyfikację ze zbiorowością, której terytorium to jest przyporządkowane, i z jej kulturą manifestować przez różne działania społeczne”¹⁸. Współczesny regionalizm potrzebuje wzmożonego zainteresowania i troski, a można tego najwięcej oczekiwać od nauczycieli. W czasie, gdy konsumpcyjny styl życia i kultura masowa stają się dominujące, istnieje pilna potrzeba pracy nad lokalną tożsamością i pielęgnowanie jej. Nauczyciele z racji kontaktu z liczną młodzieżą mają szczególną okazję, a może i powinność, by realizować cele i idee regionalizmu wpajając je swym wychowankom, a przez nich rodzicom. Kontynuując powyższą myśl, warto i trzeba sugerować, by w programie nauczania studentów zwrócono uwagę na szeroko pojęty regionalizm.

Zjawisko regionalizacji jest w pewnym sensie „odwrotnością” do regionalizmu, co stwierdza Teresa Łoś-Nowak. „Odwrotność” ta objawia się w uwytknieniu różnic i odmienności kulturowych czy dążeń do autonomii w skali państwa jednorodnego (tu jego źródłem są np. zdominowane grupy narodowe i etniczne), federacji (źródłem mogą być narody podległe innym) lub globalnej organizacji międzynarodowej. Czynnikiem wywołującym dążenia regionalizacyjne jest występująca na danym obszarze tendencja do ograniczania możliwości zachowywania i wyrażania swej tożsamości kulturowej, przejawiającej się we wszelkiego rodzaju rozwiązaniach legislacyjnych oraz działaniach nieformalnych ze strony dominującej większości. Następstwem regionalizacji są napięcia i rywalizacja zainteresowanych podmiotów: zarówno zantagonizowanych jednostek i grup społecznych, jak i między rozbudowanymi systemami regionalnymi. Wiąże się to z ograniczaniem suwerenności zdominowanych podmiotów¹⁹. Potrzeba zachowania różnorodności jest niezbędna dla kondycji państwa, choć przynosi szereg problemów natury politycznej. Wyzwaniem dla procesu regionalizacji jest połączenie równości podmiotów i ich maksymalnej wydajności w wielokulturowym społeczeństwie.

O KULTURZE W KONTEKŚCIE REGIONALIZMU

Mówiąc o regionalizmie nie sposób pominąć kultury, która wraz z rozwojem społeczeństwa, nabiera coraz bardziej istotnego znaczenia. Powszechnie dziś używany termin „kultura” jest rozmaicie definiowany, w zależności od charakteru dyscypliny naukowej, w której występuje, i jej potrzeb, a także od postawy teoretycznej badacza. Liczne definicje kultury²⁰

¹⁸ Tamże.

¹⁹ T. Łoś-Nowak, *Euroregion jako czynnik kreujący tożsamość europejską. Przesłanki, możliwości, zagrożenia* [w:] *Euroregiony – mosty do Europy bez granic*, red. W. Malendowski, M. Szczepaniak, Warszawa 2000, s. 42.

²⁰ Zob. np. A.L. Kroeber, C. Kluckhohn, *Culture. A critical review of concepts and diginitions*, „Papers of the Paebody Museum of Archaeology and Ethnology” Vol. 47: 1952, No. 1. Praca ta przytacza ponad 250 definicji.

różnią się od siebie głównie zakresem: jedne obejmują szersze, a inne węższe pole zjawisk.

Najszerszą definicją kultury posługuje się antropologia kulturalna, której przedstawiciele prowadzą swe badania wśród ludów pozostających na niskim poziomie rozwoju. Definicja taka obejmuje całość dorobku danej grupy ludzkiej, zarówno w sferze materialnej, gospodarczo-technicznej i społecznej, jak i w sferze moralnej, umysłowej i artystycznej. Socjolog kultury, badający życie ludności wielkich miast przemysłowych, gdy mówi o kulturze, zwykle ma na myśli węższy niż antropolog zakres zjawisk. Interesują go głównie: pozaprodukcyjna sfera życia związana z czasem wolnym, obyczaje, wytwory służące rozrywce, zabawie, zadowoleniu estetycznemu. Jeszcze bardziej zawęża definicję kultury historyk sztuki – mówiąc o kulturze, ma na myśli głównie kulturę artystyczną, a więc twórczość i obieg szczegółowego typu wytworów – dzieł sztuki²¹.

Mechanizm działania kultury wymaga istnienia wzorów kulturowych. Wyrażają i zarazem stanowią one szereg możliwych sposobów zachowania się w stosunku do kultury i jej składników²². Bez nich życie kulturalne byłoby niemożliwe do uchwycenia, uporządkowania i zobrazowania. Wzory kulturowe wskazują na sposoby uczestnictwa w kulturze. Zachodzi zaś ono wówczas, gdy wartość kulturowa (a ściślej – jej przekaz symboliczny) jest stworzona, odrębna i zrozumiała przez członków określonej społeczności²³. Dopiero spełnienie tych warunków sprawia, że wartość kulturowa staje się faktem społecznym. Człowiek jest jednocześnie twórcą i odbiorcą wartości kulturowych – ich przekazów symbolicznych. Bierze udział w kulturze wtedy, kiedy zarówno przyjmuje, jak i wyraża wartości kulturowe. Środowisko kulturalne, czyli otoczenie ludzkie składające się z wytworów i urządzeń kulturalnych, pozwala człowiekowi realizować swój udział, aktywność w kulturze, pozwala mu wybierać to, co uzna za najbardziej odpowiednie dla siebie²⁴.

Dla niniejszych rozważań najbardziej odpowiednia wydaje się definicja kultury sformułowana przez Umberto Eco. Pojmuje on kulturę jako „system znaków służących międzyosobowej komunikacji”²⁵, czyli jako swoisty dla

²¹ *Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych*, red. K. Wojciechowski, Wrocław 1986, s. 119.

²² Do bardziej znanych prac omawiających temat wzorów społeczno-kulturowych można zaliczyć np.: G.W. Allport, współautorstwo G. Lindzey, P.E. Vernon, *Study of Values*, Boston 1960; R. Benedict, *Wzory kultury*, Warszawa 1966; A. Kłoskowska, *Kultura masowa. Krytyka i obrona*, Warszawa 1964; K. Żygulski, *Wartości i wzory kultury. Rozważania socjologa*, Warszawa 1975.

²³ A. Kłoskowska, *Spoleczne ramy kultury*, Warszawa 1972, s. 136 i n.

²⁴ W. Jacher, *Wzory społeczno-kulturowe ludności województwa opolskiego a rozwój kultury [w:] Z zagadnień prognozowania kultury w województwie opolskim*, red. W. Jacher, Opole 1977, s. 45.

²⁵ Podają za: L. Dyczewski, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003, s. 27.

danej społeczności zbiór znaków, dzięki którym jej członkowie porozumiewają się między sobą i coś sobie wzajemnie przekazują, dzięki którym pozostają ze sobą w bliskości osobowej. Cechą charakterystyczną takiego ujęcia jest to, że ściśle łączy ono kulturę z więzią międzyosobową. Kultura jest przekazywana i tworzy się tam, gdzie występuje żywa więź międzyosobowa, czyli w grupie społecznej²⁶. Grupa społeczna jest częścią składową systemu kulturotwórczego i, jak wiadomo, funkcjonuje na wielu płaszczyznach. Jedną z nich jest działanie w obrębie własnego regionu i utwierdzanie się w przynależności do niego, powołując w ten sposób do życia kulturę regionalną. Bywa ona zwykle (choć niekoniecznie) organicznie powiązana z kulturą narodu i/lub szerszego kręgu cywilizacyjnego. Dzieje się tak zwłaszcza, gdy w wymiarze genetycznym (diachronicznym) kultura regionalna wiąże się z lokalną społecznością etniczną przenikając życie rodziny, grup sąsiedzkich, rówieśniczych, społeczności lokalnej. Stanowi obszar najwcześniejszych doświadczeń społecznych człowieka, współkształtując jego koncepcję siebie, modelując sposób postrzegania społecznego świata, zasady jego klasyfikacji i ocen. W obrębie regionu tworzy się świadomość przynależności do środowiska „swoich” i na tym polega znaczenie społeczne regionu jako wartości kulturowej. Współczesny (synchroniczny) wymiar kultury regionalnej nie wyczerpuje się w historycznych uwarunkowaniach, wypływając z przenikania się kultur i ogólniejszych przeobrażeń cywilizacyjnych. W takich okolicznościach kultura regionalna stanowi normatywny i porównawczy układ odniesienia i identyfikacji dla wkraczających poza lokalną społeczność innych grup zamieszkujących region lub pojawiających się w nim na pewien czas. Kulturę regionalną można traktować również jako „kryterium zewnętrznej wobec zbiorowości regionalnej identyfikacji tej zbiorowości w makrostrukturalnej przestrzeni społeczno-kulturowej narodu, podziału administracyjnego państwa, regionów gospodarczych, kręgu cywilizacyjnego etc.”²⁷

Jakość wewnętrznych relacji zbiorowości regionalnej zależy między innymi od aktywności jej członków, a także ruchów społecznych, do których zaliczyć można ruch regionalny. Należy przyznać słuszność Janowi Turowskiemu, iż ruch regionalny stanowi „najdonioślejszy czynnik przemian poprzez rodzaj działań zbiorowych, które zmierzają bezpośrednio do przeprowadzenia określonych zmian w strukturze lub kulturze społeczeństwa. Pojęciem ruchu społecznego określa się systemy zbiorowych działań i dążeń, podporządkowanych określonej ideologii i zmierzających – zgodnie z odpowiednim programem i odpowiednimi metodami – do zmian strukturalnych życia społecznego. [...] Istotnym elementem każdego ruchu

²⁶ Tamże.

²⁷ P. Grzybowski, *Edukacja europejska – od wielokulturowości ku międzykulturowości*, Bydgoszcz 2005.

społecznego jest ideologia, która nie tylko mobilizuje i integruje zwolenników danego ruchu społecznego, ale definiuje ideały – wizje przyszłego stanu, jaki powinien być w danej dziedzinie osiągnięty, zawiera krytyczną ocenę jego dotychczasowego działania, określa program działania i wskazuje na metody postępowania, prowadzące do zrealizowania ideałów ruchu”²⁸.

Ruch regionalny zmierza, wykorzystując wybrane elementy dziedzictwa kulturowego, do tworzenia nowej, dynamicznej kultury lokalnej a zarazem wzbogaconej narodowo. W sumie staje się znaczącym czynnikiem modernizacji kultury²⁹. Bez modernizacji żadna kultura wysoka czy lokalna nie będzie w stanie rywalizować z kulturą masową.

RODZINA WOBEC IDEI REGIONALIZMU

W tworzeniu ruchu regionalnego poważną rolę odgrywać może również rodzina, jako środowisko, które najbardziej kultywuje tradycję i podtrzymuje ciągłość kultury regionu. Rozpatrywanie rodziny należy traktować historycznie.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uważa rodzinę jako naturalną i fundamentalną jednostkę społeczeństwa. Dziecko, przychodząc na świat, rozwija się w rodzinie i współżyje z nią kształtując swoją osobowość. Rodzina stanowi pierwszą i fundamentalną grupę w jego życiu, pełniąc ważną funkcję w utrzymaniu ciągłości biologicznej oraz normalnego rozwoju psychospołecznego jednostki i społeczeństwa³⁰. Rodzina spełnia najważniejszą rolę w życiu człowieka. Dostrzec to można chociażby we wpływie, jaki wywiera ona na swoich członków. Podkreślając jego znaczenie, John Bradshaw zauważył: „podczas, gdy zawsze było wiadomo, że rodzina na nas wpływa, teraz odkryto, że wpływ ten przekracza wszystko, co można sobie wyobrazić”³¹.

Rodzina jest naturalnym środowiskiem życia dzieci i młodzieży i jako taka oddziałuje na nie socjalizująco, stwarzając warunki sprzyjające rozwojowi lub go hamujące. Niezależnie od tego, jak funkcjonuje, czy jest środowiskiem zdrowym i wartościowym moralnie, czy też przejawia wyraźne cechy patologii – w każdym przypadku kształtuje ich osobowość i postawę społeczną³².

Rodzina, będąc grupą społeczną, ma wiele cech strukturalnych natury – zdaniem Leona Dyczewskiego – dzięki którym komunikacja międzypersonalna

²⁸ J. Turowski, *Socjologia. Wielkie struktury społeczne*, Lublin 1994, s. 102.

²⁹ R. Kantor, *Regionalizm jako potencjalna odpowiedź na współczesne procesy globalizacji kultury*, „Małopolska” T. 17: 2015, s. 31.

³⁰ M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków 2004, s. 310.

³¹ J. Bradshaw, *Zrozumieć rodzinę*, Warszawa 1994, s. 11.

³² H. Izdebska, *Rodzina i jej funkcja wychowawcza* [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykała, Warszawa 1993, s. 699.

za pomocą znaków dokonuje się w sposób łatwy, trwały i twórczy. Osoby tworzące rodzinę codziennie przebywają ze sobą nawzajem w zamkniętej przestrzeni i nieustannie spotykają się twarzą w twarz. Są to kontakty bezpośrednie i pozainstytucjonalne. Ich treścią są sprawy poważne i błahe, dotyczące każdego z osobna i wszystkich razem. Kontakty te z reguły mają zabarwienie uczuciowe i obejmują całą osobę, a czasowo rozciągają się od urodzenia aż do śmierci³³.

Rodzina jest dla dziecka środowiskiem, w którym odbywa się jego rozwój, bowiem uczestnicząc w sytuacjach życia rodzinnego, w bezpośrednich interakcjach między członkami rodziny, przyswaja kulturę domu rodzinnego, elementarną wiedzę o świecie, wartościach, normach moralno-społecznych, kulturze domu rodzinnego, poznaje sposoby zaspokojenia potrzeb i rozwijania indywidualnych zainteresowań³⁴. Prawdziwe rodzinne szczęście jest osiągnięte wtedy, gdy zaistnieje zażyłość, a wzajemne oddziaływanie na siebie członków rodziny pogłębi i umocni więzi emocjonalne w niej panujące. Rodzina stanowi specyficzną wspólnotę ludzi, jest też naturalnym zespoleniem szczupłego grona osób ze względu na wspólnie odczuwany cel i naturalne wspólne dążenia. Rodzina jako wspólnota wypływa z natury ludzkiej, kieruje się miłością, daje swym członkom wiele radości i przyjemności, uspołecznia ich uczucia i dążenia³⁵. W świetle powyższych faktów coraz częściej definiuje się rodzinę jako współżyjące układy dorosłych i dzieci, w których dorośli przyjmują legalną odpowiedzialność za byt materialny i wychowanie dzieci³⁶.

Rodzina jako przedmiot badań etnologicznych – zauważa Zbigniew Jasiewicz – ujmowana jest w swoim kulturowym i społecznym wymiarze jako system socjokulturowy. Autor postrzega ją nie tylko jako grupę społeczną, tworzącą dla swych członków wzory stosunków wewnątrzgrupowych, ale przede wszystkim jako specyficzną konfigurację przyjmowanych i realizowanych wzorów zachowań i wartości, dotyczących egzystencji ludzkiej i przekształcających rodzinę w niepowtarzalne środowisko kulturowe:

Rodzinę możemy badać zarówno w taki sposób, jakby była systemem samym dla siebie, i wówczas uzyskujemy dobrą możliwość rejestracji i analizy strukturalnych powiązań i wewnętrznych mechanizmów socjokulturowych, lub też jako część większej całości: grupy sąsiedzkiej, społeczności lokalnej, grupy warstwowo-klasowej, zawodowej, środowiskowej, wyznaniowej, etnicznej i państwowej. Ten ostatni sposób badania rodziny, stosunkowo szeroko,

³³ L. Dyczewski, *Rodzina twórcą...*, s. 30–32.

³⁴ J. Izdebska, *Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*, Białystok 1996, s. 60.

³⁵ F. Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1984, s. 25–26.

³⁶ J. Izdebska, *Rodzina, dziecko...*, s. 56–57.

dotąd w etnologii uprawiany, dostarcza wiedzy o pozarodzinnych uwarunkowaniach rodziny i jej wpływie na szersze grupy i systemy socjokulturowe³⁷.

Rodzina jest podstawowym ogniwem lokalnego środowiska, a dla dziecka to „prywatna ojczyzna”. W rodzinie rodzą się pierwsze uczucia, budzi się postawa miłości bliźniego, szacunek dla rodziców, emocjonalny stosunek do tradycji regionalnych i narodowych. Sprzyjają temu m.in.: opowieści dziadków i rodziców o ciekawych epizodach z regionalnych i narodowych dziejów oraz bohaterskich czynach przodków, a także gromadzenie pamiątek rodzinnych. Wspólne spacerunki i wycieczki rodzinne stwarzają z kolei szerokie możliwości lepszego, bezpośredniego poznania swojego miasta, wsi i okolicy, zabytków, pomników, tablic upamiętniających ważne wydarzenia i ludzi zasłużonych dla małych ojczyzn³⁸.

Rodzina, będąc grupą kulturotwórczą w stosunku do całego społeczeństwa, wyróżnia się tym, że międzypersonalna komunikacja za pomocą znaków odbywa się w niej najczęściej w sposób bezpośredni i towarzyszy jej silne przeżycie emocjonalne, a to gwarantuje bardziej wszechstronne i głębsze wyrażanie treści owych znaków, a więc wartości, idei, norm, wydarzeń, obrazów przeszłości i wizji przyszłości. W rodzinie zatem tworzenie i przekazywanie znaczeń symbolicznych jest pełniejsze i głębsze aniżeli w innych grupach społecznych³⁹.

Kulturotwórcza rola rodziny – według Dyczewskiego – realizuje się w różnych formach i na różne sposoby. Jako najważniejsze z nich wymienia on następujące:

1. Rodzina włącza swych członków, szczególnie młode pokolenie, w kulturę narodową ogólnospołeczną i poszczególnych kręgów kulturowych, z którymi jest związana.
2. Rodzina, tworząc i rozwijając własną kulturę, stanowi dla swoich członków naturalne i podstawowe środowisko kształtowania własnego systemu wartości, norm i wzorów zachowań.
3. Rodzina zapewnia kontynuację dziedzictwa kulturowego, stabilizuje innowacje kulturowe i wzmacnia pluralizm kulturowy.
4. Rodzina jest ważnym regulatorem dyfuzji kulturowej. Znajdując się w centrum przemian społecznych, politycznych i kulturowych, zajmuje wobec nich, jak też wobec różnych obok niej żyjących społeczności,

³⁷ Z. Jasiewicz, *Tradycja w życiu rodziny wiejskiej jako przedmiot badań etnologicznych (na przykładzie Wielkopolski)* [w:] *Kultura tradycyjna w życiu współczesnej rodziny wiejskiej. Z polskich i serbskich badań etnologicznych*, Poznań 1986, s. 9. Zob. także: R. Kantor, *Rola rodziny w przekazywaniu tradycji regionalnych* [w:] *Rodzina, młodzież, regionalizm*, red. A. Kociszewski, A.J. Omelaniuk, W. Pilarczyk, Ciechanów 2000, s. 40.

³⁸ H. Kwiatkowski, *Rola rodziny w przekazywaniu wartości kultury regionalnej i zakorzenieniu w tradycji narodowej* [w:] *Rodzina, młodzież...*, s. 134.

³⁹ L. Dyczewski, *Rola rodziny w tworzeniu, przekazie i zakorzenieniu w kulturze narodowej* [w:] *Rodzina, młodzież...*, s. 24.

postawę aktywną: jedne elementy akceptuje i wszczepia we własne życie, a od innych się izoluje i broni przed nimi, pragnąc zachować swą odmienność kulturową⁴⁰.

Starsze pokolenia przekazują młodszym całą historię rodzinną i wiążą ją ze środowiskiem lokalnym, z regionem, z wydarzeniami ogólnymi. Podają nie tylko suchy opis faktów, z którymi młodzi mogą się spotkać w książkach historycznych, ale też wszystkiemu nadają własną interpretację. W taki sposób, odtwarzając historię, tworzą jednocześnie „sagę” rodzinną. Młode pokolenie, słuchając opowieści i pieśni starszych osób, widząc sposoby ich reagowania na sprawy dawne i bieżące, ich zachowanie, widzi siebie w przeszłości w miejscach swego pochodzenia, w historii rodzinnej i narodowej, sięga do najgłębszych źródeł swojej tożsamości rodzinnej, religijnej i narodowej⁴¹.

Związki między rodziną i kulturą narodu, do którego ona przynależy, są wielorakie i bardzo silne. Podkreślają to wielokrotnie i bogato dokumentują historycy oraz etnologowie. Akcentuje je także Kościół katolicki. Papież Jan Paweł II w *Liście do rodzin* z 2 lutego 1994 roku pisze, że między rodziną i narodem istnieje więź niemal organiczna.

Rodzice w pewnym znaczeniu rodzą swoje dzieci także dla narodu, ażeby były jego członkami, aby były współuczestnikami dziedzictwa historycznego, kulturowego, jakim ten naród dysponuje. Tożsamość rodziny już w punkcie wyjścia oznacza jakiś udział w tożsamości narodu, do jakiego ta rodzina należy.

Rodzina, uczestnicząc w dziedzictwie narodowej kultury, przyczynia się do specyficznej suwerenności, jaką naród zawdzięcza swojej kulturze i swojemu językowi [...]. Poprzez swą kulturę, swój język nie tylko naród, ale i każda rodzina odnajduje swą duchową suwerenność⁴².

Dyczewski przytacza kilka zaleceń sformułowanych przez Anatola Jana Omelaniuka, według którego więź rodzinną i kulturę regionalną tworzy się, umacnia i przekazuje poprzez: gromadzenie i przechowywanie dokumentacji życia rodzinnego, takiej jak m.in. metryki urodzin, pamiątki I Komunii Świętej i bierzmowania, akty zawarcia małżeństwa, akty zgonów, świadectwa szkolne, dyplomy ukończenia studiów, wyróżnienia w nauce, pracy zawodowej lub społecznej; przechowywanie chlubnych rodzinnych pamiątek, takich jak odznaczenia państwowe, resortowe, regionalne, otrzymywane nagrody; utrzymywanie kolekcji hobbystycznych, np. medali, ceramiki, rzeźby ludowej, malarstwa i innych przedmiotów zbieranych przez członków

⁴⁰ L. Dyczewski, *Rodzina twórcą...*, s. 39–40.

⁴¹ Tenże, *Rola rodziny...*, s. 26.

⁴² Cyt. za: Tenże, *Rodzina twórcą...*, s. 12, s. 212. Zob. także: tenże, *Rola rodziny...*, s. 33.

rodziny; tworzenie rodzinnej biblioteki, w której trzeba mieć wydawnictwa regionalne, zebrane foldery, monografie związane z miejscem zamieszkania czy urodzenia, prasę lokalną a koniecznie artykuły pisane przez członków rodziny lub o członkach rodziny; zakładanie kronik rodzinnych, spisywanie wspomnień, prowadzenie pamiętników; wykonywanie fotografii rodzinnych z różnych okazji i dla udokumentowania ważnych w życiu rodzinnym wydarzeń oraz gromadzenie ich w uporządkowany sposób w albumach – klaserach; utrwalanie życia rodzinnego w postaci filmów wideo z komentarzami dla następnych pokoleń; przechowywanie twórczości członków rodziny, takiej jak napisane książki, wykonane dzieła sztuki, projekty architektoniczne, wynalazki z dziedziny techniki, zmaterializowane formy osiągnięć zawodowych; dokumentację przejawów działania członków rodziny w życiu społeczności lokalnej, regionalnej lub krajowej⁴³.

Rodzina jest najważniejszą instytucją dla każdego z nas, to właśnie ona przekazuje swoje obyczaje, swój etos i zastaną tradycję następnym pokoleniom. Dzięki rodzinie człowiek może się sam realizować – gdyż jest ona źródłem wiedzy i doświadczeń. To właśnie w niej uczy się zachowań, nawyków, ale również przyswaja wartości, którym często będzie wierny do końca życia.

REGIONALIZM A TRADYCJA

Pojęcie „tradycja” należy do najczęściej używanych w naukach o społeczeństwie i kulturze. Stosuje się je, „aby opisać i wyjaśnić powtarzanie się struktur postępowania i wzorców myślenia w mniej więcej takiej samej formie przez kilka pokoleń lub przez dłuższy czas zarówno w pojedynczych społeczeństwach (posiadających mniej lub bardziej wyodrębnione terytorium i ludność wywodzącą się z jednego pnia genetycznego) i w grupach mających osobowość prawną, jak i w regionach, które obejmują kilka terytorialnie odrębnych społeczeństw stanowiących jedność o tyle, o ile posiadają wspólną w jakiejś mierze kulturę, a więc i wspólne tradycje”⁴⁴.

W nauce polskiej rozumieniem pojęcia „tradycji”, jako kategorii zarówno opisowej, jak i teoretycznej, zmagał się nie bez powodzenia Jerzy Szacki. Wyodrębnił on trzy sposoby rozumienia tego pojęcia na gruncie nauk o społeczeństwie i kulturze.

Pierwsze pojęcie tradycji, jakie spotykamy w piśmiennictwie – jego zdaniem – można by nazwać czynnościowym: ośrodkiem zainteresowania robi się mianowicie często czynność przekazywania z pokolenia na pokolenie takich lub

⁴³ Podaję za: L. Dyczewski, *Rodzina twórcą...*, s. 150–151.

⁴⁴ E. Shils, *Tradycja* [w:] *Tradycja i nowoczesność*, wybór J. Kurczewska, J. Szacki, Warszawa 1984, s. 33.

innych, przeważnie duchowych dóbr danej zbiorowości. Pojęcie drugie nazwiemy przedmiotowym, ponieważ łączy się ono z przesunięciem uwagi badacza z tego, jak owe dobra są przekazywane, na to, jakie to są dobra, co podlega przekazywaniu. Pojęciu trzeciemu możemy dać nazwę podmiotowego, na pierwszym planie znajduje się tu stosunek danego pokolenia do przeszłości, jego zgoda na dziedziczenie, lub protest przeciwko niemu⁴⁵.

Według Józefa Burszty tradycja „to wszelkie dziedzictwo przeszłości, materialne i niematerialne, istniejące w przeszłości czy w danym momencie w życiu, bądź wywołane z przeszłości do życia określonej zbiorowości czy grupy ludzkiej, z racji swego pochodzenia odpowiednio wartościowane, stąd selektywnie przekazywane następnym pokoleniom”⁴⁶.

Podobnie pojmuje tradycję socjolog – Kazimierz Dobrowolski pisząc: „Przez tradycję rozumiemy w zasadzie wszelką spuściznę, którą stępujące generacje przekazują pokoleniom wchodzącym w życie”⁴⁷.

W przekazywaniu tradycji narodowej, w tym kultury regionalnej, istotną rolę odgrywa sztuka np. literatura, muzyka, teatr, malarstwo. Tytułem przykładu odnotować należy, że literatura piękna daje bogactwo przeżyć ludzkich, rodzących się z żywego kontaktu człowieka z jego najbliższym otoczeniem.

W literaturze pięknej wiele odniesień i okazji nawiązuje się do lat dziecięcych. Ten etap dojrzewania i wrastania dziecka w rodzinną tradycję kształtuje jego osobowość na całe życie. Również szkoła, podobnie jak dom rodzinny, uświadamia i umacnia tożsamość narodową dziecka, poprzez przywiązanie do tego, co najbliższe – domu rodzinnego, regionu, do wartości takich jak patriotyzm, państwo i naród. Kultura regionalna przyczynia się do postrzegania siebie na tle innych, odrębnych regionów.

BIBLIOGRAFIA

- F. Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1984
- T. Aleksander, *Główne formy współczesnego regionalizmu w Polsce [w:] W klimacie śląskiej humanistyki. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi doktorowi hab. Franciszkowi A. Markowi w pięćdziesięciolecie pracy dydaktycznej i naukowej*, red. J. Kwiatek, E. Sapia-Drewniak, Opole, 2001
- G.W. Allport, *Study of Values*, Boston 1960
- R. Benedict, *Wzory kultury*, Warszawa 1966
- J. Bradshaw, *Zrozumieć rodzinę*, Warszawa 1994

⁴⁵ J. Szacki, *Tradycja. Przegląd problematyki*, Warszawa 1971, s. 97–98.

⁴⁶ J. Burszta, *Kultura ludowa – kultura narodowa. Szkice i rozprawy*, Warszawa 1974, s. 342.

⁴⁷ K. Dobrowolski, *Studia nad życiem społecznym i kulturą*, Wrocław 1966, s. 77.

- J. Burszta, *Kultura ludowa – kultura narodowa. Szkice i rozprawy*, Warszawa 1974
- E. Chudziński, *Od redaktora*, „Małopolska”, T. 12: 2010
- S. Dąbrowski, *Regionalizm z perspektywy historycznej* [w:] *Regionalizm Polski. (Przeszłość i teraźniejszość). Materiały i komunikaty ogłoszone na konferencji naukowej 15–17 września 1989*, red. C. Niedzielski, Ciechanów 1990
- L. Dyczewski, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003
- Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych*, red. K. Wojciechowski, Wrocław 1986
- P. Grzybowski, *Edukacja europejska – od wielokulturowości ku międzykulturowości*, Bydgoszcz 2005
- H. Izdebska, *Rodzina i jej funkcja wychowawcza* [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1993
- J. Izdebska, *Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*, Białystok 1996
- W. Jacher, *Wzory społeczno-kulturowe ludności województwa opolskiego a rozwój kultury* [w:] *Z zagadnień prognozowania kultury w województwie opolskim*, red. W. Jacher, Opole 1977
- Z. Jasiewicz, *Tradycja w życiu rodziny wiejskiej jako przedmiot badań etnologicznych (na przykładzie Wielkopolski)* [w:] *Kultura tradycyjna w życiu współczesnej rodziny wiejskiej. Z polskich i serbskich badań etnologicznych*, Poznań 1986
- R. Kantor, *Narodotwórczy i kulturotwórczy charakter regionalnych organizacji podhalańskich*, „*Studia Etnologiczne i Antropologiczne*”, T. 2: 1999
- R. Kantor, *Rola rodziny w przekazywaniu tradycji regionalnych* [w:] *Rodzina, młodzież, regionalizm*, red. A. Kociszewski, A. J. Omelaniuk, W. Pilarczyk, Ciechanów 2000
- R. Kantor, *Regionalizm jako potencjalna odpowiedź na współczesne procesy globalizacji kultury*, „*Małopolska*” T. 17: 2015
- A. Kłoskowska, *Kultura masowa. Krytyka i obrona*, Warszawa 1964
- A. Kłoskowska, *Společne ramy kultury*, Warszawa 1972
- A.L. Kroeber, C. Kluckhohn, *Culture. A critical review of concepts and diginitions*, „*Papers of the Paebody Museum of Archaeology and Ethnology*” Vol. 47: 1952, No. 1.
- M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków 2004
- T. Łoś-Nowak, *Euroregion jako czynnik kreujący tożsamość europejską. Przesłanki, możliwości, zagrożenia* [w:] *Euroregiony – mosty do Europy bez granic*, red. W. Malendowski, M. Szczepaniak, Warszawa 2000
- J. Nowak-Dłużewski, *U źródeł regionalizmu* [w:] tegoż, *Z historii polskiej literatury i kultury*, Warszawa 1967
- A.J. Omelaniuk, *Regionalizm w Polsce na przełomie tysiącleci*, Wrocław – Gorzów Wielkopolski 2002
- S. Ossowski, *Zagadnienia więzi regionalnej i więzi narodowej na Śląsku Opolskim* [w:] tegoż, *Z zagadnień psychologii społecznej*, Warszawa 1967
- A. Patkowski, *Idee przewodnie regionalizmu*, „*Przegląd Współczesny*” 1924, nr 30.
- M. Plezia, *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1974
- Regionalizm w nauczaniu języka polskiego w szkole średniej. Zbiór prac*, red. E. Rosner, Warszawa 1975
- E. Shils, *Tradycja* [w:] *Tradycja i nowoczesność*, wybór J. Kurczewska, J. Szacki, Warszawa 1984
- H. Skorowski, *Antropologiczno-etyczne aspekty regionalizmu*, Warszawa 1990

W. Świątkiewicz, *Region i regionalizm w perspektywie antropocentrycznego paradygmatu kultury* [w:] *Regionalizm polski u progu XXI wieku*, red. S. Bednarek, Ciechanów 1994

J. Szacki, *Tradycja. Przegląd problematyki*, Warszawa 1971

J. Turowski, *Socjologia. Wielkie struktury społeczne*, Lublin 1994

K. Żygulski, *Wartości i wzory kultury*, Warszawa 1975

SUMMARY

Tomasz Michalewski

ABOUT REGIONALISM ONCE MORE

CHOSEN ASPECTS

The aim of the study is to remind some basic definitions: region, regionalism, culture, tradition as well as to present the role of a family, our educational system and teachers in shaping regionalism, such an undervalued social movement. Moreover, the article recalls the ideas of Father Leon Dyczewski who was a great promoter of regionalism. He emphasized not only the importance of a family as a life environment and socialization process but also its culturally active function. In his opinion a family is a base on which we can build our regional and national tradition. Without tradition, which is in a way culture in both – questioning and dynamic terms, there is no existence and upgrade of cultural heritage, especially in the world of extending globalization which is hostile to regional and national cultures.

KEY WORDS: REGION, REGIONALISM, CULTURE, TRADITION, FAMILY